

TƏHSİL MİLLƏTİN GƏLƏCƏYİDİR

Məmmədova Pakizə Əbülfət qızı, Bağirova Abuhəyat Məmmədali qızı

Gəncə Dövlət Universiteti

eminzeynalov.1985@list.ru

Xülasə: *Ölkələrin və xalqların inkişafı elm və təhsildən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. O ölkələr, o xalqlar irəli gedir ki, orada elm və təhsil daim inkişafdadır. Ulu öndər Heydər Əliyev yeni əsr və üçüncü minillik münasibəti ilə xalqımıza müraciətində təhsil sahəsində görülən işləri yüksək dəyərləndirərək deyirdi: “Xalqımızın tarixi taleyi elə imkan yaratmışdır ki, ötən yüzillikdə Azərbaycan köhnə dünyadan sürətlə qopmuş, elm, mədəniyyət, təhsil, intibah yolunu tutmuşdur. Kütləvi surətdə savadlanmaq, elmə, mədəniyyətə, təhsilə can atmaq Azərbaycan xalqının mənəviyyatını da, həyat tərzini də dəyişmiş, onu inkişaf edən dünyaya qovuşdurmuşdur”.*

Açar sözlər: təhsil, millət, təhsil və mədəniyyət, mədəniyyət, maarif, dövlət idarəçiliyi

Ключевые слова: образование, народ, культура, правление, государственное управление

Keywords: culture, government, education, science, nation

Azərbaycanda təhsil və mədəniyyət qədim tarixə malikdir. Qobustan və Gəmiqaya təsvirləri bu torpaqda yaşayan əcdadlarımızın öz təlimlərini, məlumat və düşüncələrini yazılı şəkildə göstərərək gələcək nəsillərə çatdırır. Bizim eramın 6-9-cu əsrlərində milli tərbiyənin əsasını təşkil edən ideyalar isə qədim mənəvi dayaqımız olan “Kitabi-Dədə Qorqud”da öz əksini tapıb. Sonrakı dövrlərdə isə yaradıcı düşüncənin yüksək məhsulu olan Qız qalası, Yusif Küseyir oğlu, Möminə Xatın, Gülüstan və Qarabağlar Türbə Kompleksi kimi memarlıq abidələri ucaldılıb. Bütün bunları isə mükəmməl elm və təhsilə yiyələnmədən yaratmaq mümkün deyildir. Elə buna görə də Məhəmməd Hinduşah Naxçıvani dövrünün kamil şəxslərini ölkənin fəxri, tərəqqisi adlandırırdı.

Naxçıvan şəhərində ilk dünyəvi məktəb isə Ehsan xan Kəngərlinin XIX əsrin 30-cu illərində açdığı rus-tatar qəza məktəbidir. XIX əsrin sonlarında isə dövrünün tanınmış ziyalıları M.T.Sidqinin rəhbərliyi ilə Ordubadda “Əxtər”, Naxçıvanda “Tərbiyə”, “Qız məktəbi” kimi təhsil ocaqları təsis edilib. Həmçinin o zaman “Məhəlli məktəblər”, “Məktəbi-xeyriyyə” və “Rüşdiyyə” kimi tədris ocaqları da fəaliyyət göstərmiş. XX əsrin əvvəllərindən maarif şəbəkəsi daha da genişlənərək, diyarın şəhər və kəndlərində müxtəlif səviyyəli dünyəvi məktəblər açılıb. Naxçıvanda maarifin inkişafında M.T.Sidqi ilə yanaşı, dövrünün qabaqcıl ziyalıları Cəlil Məmmədquluzadənin, Eynəli bəy Sultanovun, Mirzə Ələkbər Süleymanovun və başqalarının mühüm xidmətləri olub.

Dünyanın tanınmış filosofu Robindranat Taqor qeyd edirdi: “Təhsil bizim çətinliklərimizin aradan qaldırılması üçün ən yaxşı vasitədir”. Bu mənada ulu öndərin 1978-ci ildə qəbul etdiyi “Ümumtəhsil məktəbləri şagirdlərinin dərsliklərdən pulsuz istifadə edilməsinə keçmək haqqında” qərarı Azərbaycan təhsilində misli görünməmiş ənənələrin başlanğıcına çevrildi. Mühüm yeniliklərdən biri də Azərbaycandan kənarda təhsilin əsasının qoyulması oldu. Hər il minə yaxın gənc ölkədən kənarda təhsilə göndərilir, milli kadr kimi yetişərək formalaşırdı. O dövrdə azərbaycanlı gənclərin hərbi təhsilə cəlbə sahəsində mühüm tədbirlər görülərək Cəmsid Naxçıvanski adına hərbi məktəb yaradıldı. Bundan başqa, Bakı Ali Ümumqoşun Komandirləri Məktəbinə azərbaycanlıların qəbul planı artırıldı. Hər il 800 gənc SSRİ-nin qabaqcıl ali hərbi məktəb və akademiylarına təhsilə göndərildi. Ümummillə liderimizin ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə qayıdışı ilə təhsil yeni inkişaf yoluna qədəm qoydu. 1993-cü ildə ziyalılarla görüşündə ulu öndər deyirdi ki, “məktəb, maarif, təhsil işi ilə həmişə

sıx bağlı olmuşam... Hesab edirəm ki, cəmiyyət haradan olursa olsun, nədən olursa olsun, kəsib təhsilə xərcləməli, gənc nəslin təhsilinə, müəllimə kömək etməlidir”. Xalqımızın böyük oğlu həyatının və dövlət idarəciliyinin bütün mərhələlərində məhz bu mövqedə dayanaraq təhsilə üstün qiymət verib.

Bizim gördüyümüz işlər, təhsil sahəsində həyata keçirdiyimiz islahatlar Azərbaycan dövlətini daha da yüksəltməyə yönəldilibdir”, – deyən ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin ötən əsrin 70-ci illərində müəyyənləşdirdiyi təhsil strategiyası ölkəmizdə bu sahənin davamlı inkişafını təmin edib. Müstəqillik illərində isə təhsillə bağlı daha geniş islahatlar həyata keçirildi və Azərbaycan təhsili yeni tərəqqi dövrünü yaşamağa başladı.

Ulu öndər Heydər Əliyev demişdir: “Hər kəs öz tərcümeyi-halı, öz həyat yolu ilə məktəbin, müəllimin, insanın həyatında nə kimi rolu olduğunu bilir və qiymətləndirir. Mən isə həmişə həyatımda bütün varlığım ilə keçdiyim həyat yolu ilə məktəbə borcluyam, müəllimə borcluyam”.

Bu vacib sahəyə üstün istiqamət verən ulu öndərimiz “Təhsil millətin gələcəyidir” deyirdisə, bu yolu davam etdirən ölkə rəhbəri cənab İlham Əliyev təhsilə “Azərbaycanın gələcəyini müəyyən edən prioritet sahə” kimi yüksək dəyər verərək iqtisadi potensialın insan kapitalına çevrilməsini bir vəzifə olaraq qarşıya qoydu. Bütün bunlar isə təhsilə yeni yanaşma tələb etməklə insanlara yeni texnologiyaları çevik mənimsəmək, əmək bazarında və şəxsi həyatda layiqli yer tutmaq, cəmiyyətdə gedən proseslərə münasibətdə düzgün mövqe seçmək imkanı yaratdı.

Məktəb işi daim təkmilləşən sahədir. Bu istiqamət nəzərə alınaraq məktəblərdə tədrisin müasirləşdirilməsi diqqətdə saxlanılır, qabaqcıl tədris metodlarının, o cümlədən distant təhsilin tətbiqində uğurlar əldə olunur. Müasir cəmiyyətdə distant təhsil, təhsilin yeni bir istiqaməti kimi özünü göstərməkdədir. Hazırda kompüter texnologiyasının və internetin təşəkkülü həyatın digər sahələrində olduğu kimi təhsildə də köklü dəyişikliklər yaradıb. Bütün bunlar nəzərə alınaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin müvafiq Sərəncamına əsasən təhsil müəssisələrində elektron təhsilin təşkili ilə bağlı əlavə tədbirlər müəyyənləşdirilib, muzeylərlə muxtar respublikanın təhsil müəssisələri arasında interaktiv əlaqələr qurulub. Distant təhsilin üstünlükləri sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların cəmiyyətə və təhsilə inteqrasiyasında da vacib element kimi nəzərə alınaraq sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün Naxçıvan Regional İnformasiya Mərkəzində Distant Tədris Mərkəzi yaradılıb.

Müasir təhsil sistemi üçün yaradılan şəraitin nəticəsidir ki, hər il ali məktəblərə qəbul imtahanlarında yüksək nəticələr qazanılır. 2019-2020-ci tədris ilində də muxtar respublikanın ümumtəhsil məktəblərini bitirən məzunların 275-i 500-700 arası bal toplayıb. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 1995-1996-cı tədris ilində bu göstəricini 5 nəfər əldə edib.

Sevindirici haldır ki, muxtar respublikanın tam orta məktəblərindən məzun olan gənclər ali məktəblərə ixtisas seçimi zamanı Naxçıvanda fəaliyyət göstərən ali təhsil müəssisələrinə daha çox üstünlük verirlər. Çünki ən müasir şəraitinin qurulduğu ali təhsil ocaqlarında təhsilimiz ümumbəşəri və milli dəyərlərimiz əsasında aparılır.

Muxtar respublikada ən çox tələbənin təhsil aldığı ali təhsil müəssisəsi olan Naxçıvan Dövlət Universitetinin keçdiyi yol zəngin maarifçilik ənənələrinə malik olan təhsilin yeni inkişaf tarixidir. Universitet muxtar respublikada ali təhsil sisteminin inkişafı ilə yanaşı, milli şüurun formalaşmasında, gənclərin vətənpərvərlik tərbiyəsində mühüm xidmətlər göstərir. Naxçıvan Universiteti, eyni zamanda Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu da elmin, tədrisin və mədəniyyətin inteqrasiyasını özündə birləşdirən mötəbər ali təhsil ocaqlarıdır. Təhsil kompleksləri ölkəmizdə ixtisaslı kadrlara olan tələbatın ödənilməsi sahəsində səmərəli fəaliyyət göstərir. Ali təhsil müəssisələrinin beynəlxalq mühitə inteqrasiyasının, müxtəlif

universitetlərlə əlaqələrin qurulması, beynəlxalq təlim və proqramlarda iştirakına şərait yaradıb. Çoxsaylı xarici universitetlər və beynəlxalq qurumlarla əməkdaşlıq müqavilələrinin mövcudluğu ortaqlıq elmi proqramların və konfransların təşkilinə, həmçinin müəllim-tələbə mübadiləsinin həyata keçirilməsinə müsbət təsir göstərir. Elə bunun nəticəsidir ki, muxtar respublikada fəaliyyət göstərən ali təhsil ocaqlarında minə yaxın xarici ölkə vətəndaşları təhsil alır.

Müasir dövrdə dinamik inkişaf edən, beynəlxalq aləmin etibarlı bir üzvünə çevrilən Azərbaycan üçün də təhsil problemi olduqca aktualdır. Uzun müddət SSRİ tərkibində ümumi prinsiplərlə təhsil prinsiplərinə adaptasiya olunmuş Azərbaycanın müstəqillik qazanması ilə yeni strateji konsepsiyaya keçməsi çoxşaxəli və uzunmüddətli olmuşdur. 1999-cu ildə “Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat proqramı”nın təsdiq olunmasıyla bütün təhsil sistemində, o cümlədən ali təhsil pilləsində islahatlar sistemli xarakter almağa başlamışdır.

Ali təhsil sahəsində islahatlar əsasən Avropa strukturları ilə, Avropa İttifaqı, Avropa Komissiyası ilə əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirilir. Ali təhsil sahəsində Respublikamızın həyata keçirdiyi ən vacib islahatlardan biri Boloniya sisteminə keçidin əsasının qoyulması olmuşdur. Avropada vahid ali təhsil məkanının yaranmasını nəzərdə tutan və 1999-cu ildə başlamış bu prosesa ölkəmiz 2005-ci ildə qoşulmuşdur. Boloniya Bəyannaməsinin müddəalarını həyata keçirmək üçün 2006-2010-cu illəri əhatə edən Tədbirlər Planı təsdiq edilmişdir. Həmçinin, 2009-cu ildə qəbul edilən “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu Azərbaycanda təhsil sahəsində aparılan islahatların normativ-hüquqi bazasının təkmilləşdirilməsinə imkan vermişdir. “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” çərçivəsində 3 mindən çox tələbə xaricdə təhsil almağa göndərildi. Prezident İlham Əliyevin 2012-ci 29 dekabr tarixli fərmanı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasında strateji hədəflərdən biri də müasir təhsil sisteminin formalaşdırılmasıdır. Həmin sənədə əsasən, 2013-2020-ci illərdə təhsildə idarəetmənin təkmilləşdirilməsi davam etdirilməli, bütün maraqlı tərəflərin cəlb olunmasını təmin edən idarəetmə modelinə üstünlük verilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 24 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası təsdiq edildi. Hazırda Azərbaycanda gənc nəslin elm və təhsilə cəlb olunması üçün dövlət tərəfindən mühüm addımlar atılır. Bunun bariz nümunəsi olaraq Elmin İnkişafı Fondunun, Bilik Fondunun gənc tədqiqatçılar üçün yaratdığı şəraiti, perspektivləri, həyata keçirilən layihələri qeyd etmək olar. Təhsil Nazirliyi tərəfindən 2014-2015-ci tədris ilindən başlayaraq ali təhsilin bakalavriat səviyyəsində SABAH qrupları, yəni savadlı, bacarıqlı və hazırlıqlı tələbələrə ibarət qrupların təşkili layihəsi həyata keçirilməyə başlanılıb.

Bizim təhsil sistemimizdə nə sadəcə təhsil, nə də sadəcə tədris var. Hər ikisi birlikdə götürülür. Milli Təhsilin məqsədi bilik yüklü tələbələr və vətəndaşlar yetişdirmək deyil. Əsas məqsəd özünə, ailəsinə, son nəticədə ölkəsinə, millətinə faydalı insanlar yetişdirməkdir. Qədim dövrlərdə cəmiyyətlər döyüşməklə inkişaf edə bilirdilər. Hərbi sahədə uğur qazanan qüdrətli dövlətlər döyüşərək varlanaraq başqa dövlətlərin torpaqlarını alırdılar. Bu gün təhsilə ən çox önəm verən dövlətlər dünyanın ən güclü dövlətləri hesab edilir. Dəyərlərin çoxu təhsil vasitəsilə əldə edilir. Bu səbəbdən hər bir cəmiyyətdə təhsilə önəm verilməli, savadlı insanların yetişməsinə diqqət yetirilməlidir.

Prezident İlham Əliyev hər zaman təhsilin inkişafına qayğı göstərərək və bu qayğıda əsas yeri rayon və şəhərlərdə yeni məktəblərin tikintisi tutur. Təsədüfi deyildir ki, son illərdə ölkəmizdə yüzlərlə məktəb tikilib, yaxud əsaslı şəkildə təmir edilib və ən son avadanlıqlarla təhciz edilib. Son günlər dövlət başçısının paytaxt məktəblərində əsaslı yenidənqurmada

sonra yaradılan şəraitlə şəxsən tanış olması təhsilin inkişafına olan dövlət dəstəyinin bariz nümunəsidir. Təhsil sahəsində həyata keçirilən çoxşaxəli islahatlar ölkəmizdə təhsilin keyfiyyətini yüksəldir. Müstəqil Azərbaycanımızın gələcəyinin təməlində məhz düşünülmüş milli təhsil siyasəti dayanır.

Ədəbiyyat

1. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin Azərbaycanda təhsilə və təhsil xadimlərinə qayğısı. Gəncə 2010
2. İmmanuel Kant “Təhsil haqqında”
3. Misir Mərdanov “Azərbaycan Təhsil Tarixi” Bakı 2011
4. M. M. Potaşnik “Təhsil və idarəedici”
5. Asif Cahangirov “Təhsilimiz dünəndən sabaha”

THE EDUCATION IS FUTURE OF NATION

Mamedova Pakiza Abulfəz, Bagirova Abukheyat

Summary

The development nations and countries connected with education and science. The ahead go the countries with best development of science. The great leader of our people Haydar Aliiev appreciate the role of education and science in development of Azerbaijan Republic and said: “The destiny of our people give us the big opportunities to develop and go ahead develop the science, education and mention”. This is permitted for our nation to develop worldwide, the form of life and go ahead with all world.

ОБРАЗОВАНИЕ БУДУЩЕЕ НАРОДА

Мамедова Пакиза Абульфат кызы, Багирова Абухейят

Резюме

Развитие народов и стран связано напрямую с образованием и наукой. Вперёд идут страны с высоким уровнем науки и образования. Великий лидер нашего народа Гейдар Алиев высоко ценил роль науки и образования в развитие Азербайджанской Республики и по этому поводу отмечал «Судьба дала нашему народу возможность оторваться от старой жизни и идти вперед развивая науку, мысль и образование. Это позволило нашему народу развивать мировоззрение, образ жизни и идти в ногу со всем миром».

Rəyçi: Dosent Aslanova Zülalə

Psixologiya kafedrasının 22 yanvar 2025-ci il tarixli iclasının 07 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 24 yanvar 2025-ci il